

Sygn. akt III KK 256/15

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 27 sierpnia 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Michał Laskowski (przewodniczący)

SSN Rafał Małarski (sprawozdawca)

SSN Andrzej Stępka

Protokolant Łukasz Biernacki

w sprawie J. R.

o odszkodowanie i zadośćuczynienie za niesłuszne skazanie
po rozpoznaniu w Izbie Karnej na posiedzeniu w trybie art. 535 § 5 k.p.k.

w dniu 27 sierpnia 2015r.,

kasacji, wniesionej przez Prokuratora Generalnego

od wyroku Sądu Okręgowego w B. z dnia 24 sierpnia 2009r.,

uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Okręgowemu w B. do ponownego rozpoznania.

UZASADNIENIE

Sąd Najwyższy, wyrokiem z 10 stycznia 1992 r., po rozpoznaniu rewizji nadzwyczajnej Ministra Sprawiedliwości – Prokuratora Generalnego, zmienił utrzymany w mocy przez Sąd Najwyższy w dniu 13 września 1982 r. wyrok Sądu [...] Okręgu Wojskowego w B. z dnia 28 czerwca 1982 r., którym J. R. skazany został na rok pozbawienia wolności za czyn określony w art. 46 ust. 1 dekretu z 12 grudnia 1981 r. o stanie wojennym w zw. z art. 270 § 1 k.k. z 1969 r., w ten sposób, że uniewinnił go od zarzutu popełnienia tego czynu.

Postanowieniem z 27 maja 1993 r. Sąd [...] Okręgu Wojskowego w B., na podstawie art. 487 § 1 k.p.k. z 1969 r., zasądził od Skarbu Państwa na rzecz J. R. łącznie kwotę 53.884.160 starych zł tytułem odszkodowania za szkody i zadośćuczynienia za krzywdy wynikłe z niesłusznego skazania i pobytu w zakładzie penitencjarnym od 13 marca do 16 grudnia 1982 r. Postanowienie to nie zostało zaskarżone.

W dniu 12 września 2008 r. J. R. złożył wniosek o zasądzenie od Skarbu Państwa dodatkowo kwoty 19.000 zł za krzywdy spowodowane pozbawieniem go wolności w okresie stanu wojennego. Sąd Okręgowy w B., wyrokiem z 24 sierpnia 2009 r., umorzył postępowanie, stwierdzając istnienie negatywnej przesłanki procesowej w postaci powagi rzeczy osądzonej, o której mowa w art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. Orzeczenie to uprawomocniło się bez postępowania odwoławczego w dniu 23 września 2009 r.

Kasację od prawomocnego wyroku Sądu Okręgowego w B. z 24 sierpnia 2003 r. złożył w trybie art. 521 § 1 k.p.k. na korzyść J. R. Prokurator Generalny. Podnosząc zarzut rażącego i mającego istotny wpływ na treść wyroku naruszenia art. 8 ust. 4 w zw. z ust. 1 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego – Dz. U. 1991.34.149 ze zm. (dalej: ustawa lutowa lub rehabilitacyjna), polegającego na niezasadnym uznaniu, że uprzednie zasądzenie odszkodowania i zadośćuczynienia wytworzyło stan rzeczy osądzonej (*res iudicata*), wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi właściwemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Kasacja okazała się zasadna w stopniu oczywistym, co – zważywszy na jej kierunek – skutkowało jej uwzględnienie w trybie przewidzianym w art. 535 § 5 k.p.k.

Rację należało przyznać skarżącemu, że uwagi Sądu właściwego uszedł art. 8 ust. 4 ustawy lutowej, zgodnie z którym ust. 1 tego przepisu nie ma zastosowania, jeżeli w wyniku rewizji nadzwyczajnej, kasacji lub wznowienia postępowania prawomocnie zasądzono odszkodowanie, chyba że za jego zastosowaniem przemawiają względy słuszności. Treść wymienionego przepisu ustawy lutowej

stanowi wyłom w zasadzie *res iudicata*, albowiem ustawodawca wprowadza tu możliwość ponownego rozpoznania sprawy, mimo że wcześniej zapadło już rozstrzygnięcie w warunkach identyczności stron i tożsamość przedmiotu procesu. W takiej sytuacji nie jest dopuszczalne wydanie orzeczenia o umorzeniu postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k. Przedstawiony punkt widzenia wolno określić jako utrwaloną już linię orzecznictwa (zob. wyrok SN z 25 lutego 2010 r., IV KK 403/09, i post. SN z 26 lutego 2015 r., III KK 13/15).

Podzielić należało stanowisko Prokuratora Generalnego, że za dopuszczalnością ponownego wystąpienia o rekompensatę szkód i krzywd silnie przemawia również i to, iż ustawa lutowa dotyczy wyłącznie represjonowania za działalność niepodległościową, podczas gdy przewidziane w art. 487 k.p.k. z 1969 r. i art. 552 k.p.k. podstawy prawne dochodzenia roszczeń z tytułu niesłusznego skazania aspektu tego nie uwzględniają. Odpowiednie uwzględnienie tej okoliczności przy rozstrzyganiu o wysokości przysługującej rekompensaty niewątpliwie uzasadnia potrzebę powtórnego merytorycznego rozpoznania sprawy o odszkodowanie i zadośćuczynienie, zwłaszcza że osoby represjonowane po 31 grudnia 1956 r. nabyły uprawnienia do dochodzenia roszczeń odszkodowawczych za działalność niepodległościową dopiero od 18 listopada 2007 r., to jest z dniem wejścia w życie noweli z 19 września 2007 r. (Dz. U. 2007. 191.1372).

Na kanwie przedstawionych uwag nasuwa się pytanie: czy w każdej sytuacji, a więc również i wtedy, gdy wcześniej zasądzona na rzecz osoby represjonowanej tytułem odszkodowania i zadośćuczynienia suma pieniężna jawi się *prima facie* jako odpowiednio rekompensująca szkody i krzywdy, nie jest dopuszczalne umorzenie postępowania wszczętego wskutek złożenia wniosku uzupełniającego z uwagi na powagę rzeczy osądzonej? Wychodząc z założenia, że w analizowanej sytuacji chodzi o dwa niezależne od siebie roszczenia, mające swe źródła w dwóch różnych przepisach ustawy rehabilitacyjnej (w ust. 1 i 4 art. 8), i że tym samym art. 8 ust. 4 ustawy lutowej stanowi samoistną przesłankę do ubiegania się przez osobę uprawnioną o przyznanie dodatkowego odszkodowania i zadośćuczynienia za represje określone tą ustawą, Sąd Najwyższy wyraża przekonanie, że każde roszczenie uzupełniające, o którym mowa w art. 8 ust. 4 ustawy lutowej, powinno zostać rozpoznane merytorycznie.

W komentowanym przepisie ustawodawca posłużył się obecnym w prawie cywilnym (np. art. 417² k. c.) zwrotem „względy słuszności”. Owa słusznościowa klauzula generalna powołana została jako przesłanka normatywna, co oznacza, że normy etyczne powinny stanowić kryterium oceny roszczenia uzupełniającego, zarówno w przypadku odszkodowania, jak i zadośćuczynienia pieniężnego. Przy stosowaniu przesłanki „względów słuszności” uprawnione będzie odwołanie się do poglądów, jakie w doktrynie i judykaturze ukształtowały się przy stosowaniu przesłanki „zasad współżycia społecznego” (art. 5 k.c.).

Sumując dotychczasowe rozważania, Sąd Najwyższy stwierdza: **treść art. 8 ust. 4 ustawy z dnia 23 lutego 1991 r. o uznaniu za nieważne orzeczeń wydanych wobec osób represjonowanych za działalność na rzecz niepodległego bytu Państwa Polskiego (t. j. Dz. U. z 2014 r., poz.1851) należy rozumieć jako nakaz merytorycznego rozpoznania wniosku o dodatkowe odszkodowanie i zadośćuczynienie; jeśli względy słuszności nie przemawiają za uwzględnieniem uzupełniającego roszczenia, wniosek podlega oddaleniu.**

Przechodząc na grunt niniejszej sprawy, wypada odnotować, że skoro Sąd Okręgowy w B. odmówił merytorycznego rozpoznania uzupełniającego wniosku, nie dostrzegając w ogóle regulacji wyrażonej w art. 8 ust. 4 ustawy lutowej, i umorzył postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 7 k.p.k., to tym samym dopuścił się rażącej i mającej istotny wpływ na treść wyroku obrazy wskazanych w kasacji przepisów (art. 523 § 1 k.p.k.).

Dlatego konieczne stało się wydanie orzeczenia o charakterze kasatoryjnym (art. 537 § 2 k.p.k.).